

Луцьова О.В.

Лінгвістичні засоби вираження мовної особистості Вінстона Черчилля

Луцьова Ольга Володимирівна, аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Анотація. У пропонованій статті розглядаються фонетико-морфологічні, синтаксичні та лексико-семантичні особливості мовної особистості Вінстона Черчилля. Аналізуючи дискурс прем'єр-міністра Великої Британії 40-х років, характеризується особливості синтаксису, морфології, визначається превалююча лексика його промов, способи вербалізації образу ворога та образу британської нації, стилістичні фігури мовлення, якими насичені виступи Черчилля.

Ключові слова: дискурс, мовна особистість, політик, лексико-семантичні особливості, стилістичні засоби синтаксис.

Winston has spent the best years of his life writing impromptu speeches
(Lord Birkenhead, a friend)

У другій половині ХХ століття мовознавці почали вивчати роль людського фактора в мові, розглядаючи по новому такі проблеми як мова та мислення, мова та картина світу, мовна особистість. Провідним принципом опису мовного матеріалу став принцип антропоцентризму, підґрунтям для якого було прагнення вивчати мову у тісному зв'язку з людиною. Провідним поняттям сучасної лінгвістики стає 'мовна особистість'. Цей термін отримує різні трактовки у сучасному мовознавстві: вчені обґрунтовують існування особистості мовленнєвої, комунікативної, словникової, філологічної, сукупної мовної особистості.

Одним з перших почав розглядати мовну особистість І. Вайсбергер, який стверджував про залежність всього життя людини від рідної мови, а також про взаємозв'язок рідної мови та духовного формування людини. В.В. Воробйов вважав, що про "особистість можна говорити лише як про мовну особистість, як про втілену в мову" [2, 26].

Вивчення мовної особистості у вітчизняній лінгвістиці тісно пов'язане з іменем Ю.Н. Караулова. Саме він ввів поняття мовної особистості в широкий науковий вжиток та дав їй визначення: "Мовна особистість – це людина, здатна створювати та сприймати тексти, які розрізняються а) ступенем структурно-мовної складності; б) глибиною та точністю відображення дійсності; в) певною цільовою направленістю" [4, 5].

Ідею дослідження мовної особистості підхопили інші вчені: Ф.С. Бацевич, О.Л. Бессонова, Г.І. Богин, В.А. Звєгінцев, В.І. Карасик, М.В. Китайгородська, Л.П. Крисін, Г.Г. Матвєєва, С.І. Потапенко, Н.Н. Розанова, С.О. Сухих.

Актуальність дослідження мовної поведінки політиків зумовлена постійним інтересом як сучасників, так і нащадків до особистостей, які зробили помітний внесок в історію. Цей інтерес ніколи не обмежувався тільки їхньою діяльністю на політичній і громадській арені. Відомий діяч завжди привертає увагу саме як особистість - усім своїм психоемоційним, моральним та інтелектуальним виглядом, а також мотивами дій. Мова політики та політика являє собою цінне джерело інформації про нього, оскільки є невід'ємною частиною характеру і найширшим чином визначає особистість.

Метою статті є вивчення та опис лексико-семантичних, фонетико-морфологічних, синтаксичних засобів представлення мовної особистості прем'єр-

міністра Великої Британії 40х років Вінстона Черчилля. Матеріалами дослідження стали тексти його політичних промов "We shall fight on the beaches" (WSF), "Never give in, never, never, never" (NGI), "The sinews of peace" (SP), "War speech" (WS), "The few" (F) (загальний об'єм 15 110 слів) [6].

Як відомо, Вінстон Черчилль був відомими та впливовим прем'єр-міністром Великої Британії впродовж другої світової війни. У той же час, він мав репутацію одного з найкращих ораторів ХХ століття. Блискуче володіння англійською мовою (Черчилль отримав Нобелівську премію у галузі літератури) та вмиле використання мовленнєвих зворотів швидко привертало увагу слухачів та слугувало досягненню головної мети усіх воєнних промов Черчилля: підтримання надії та сподівань нації на те, що Британія одержить перемогу.

Отже, характеризуючи особливості промов В.Черчилля на фонетико-морфологічному рівні слід відзначити часте використання алітерації та асонансу, що додає промові ритму, яка в свою чергу справляє яскравіше враження:

We have air attack, long lull; we have short and sharp, we have school song and darker days (NGI); *walk forward in sedate and sober strength seeking no one's land; poverty and privation; stupendous struggle; it may dwell between dusk and dawn; ambition or adventure.* (SP)

У промовях Черчилля відсутні скорочені форми, оратор чітко промовляє повні форми слів та фраз аби кожен член аудиторії почув та зрозумів його:

We are not so poorly armed today [...]; [...] what is short and sharp and what is long and tough. Let us see what has happened on the other side of the scales. (F)

I do not feel that any reason now exists why we should not form our own opinions upon this pitiful episode. (WSF)

Повтори присутні у текстах промов у великій кількості. Частий повтор морфем стає засобом збільшення інформаційно-естетичної ємності тексту:

Ever-narrowing, ever-contracting appendix (WSF)

We have rearmed and rebuilt our armies [...]; [...] the British airmen who, undaunted by odds, unwearied in their constant challenge. (F)

За допомогою концентрації прикметників досягається враження динамізму події, що відбувається; наприклад, спосіб, темп пересування передаються не через назву відповідних дій та об'єктів, а через скупчення вказаних систематичних слів:

A miracle of deliverance, achieved by valour, by perseverance, by perfect discipline, by faultless service, by

resource, **by** skill, **by** unconquerable fidelity, is manifest to us all [...]. (WSF)

If the population of the English-speaking Commonwealths be added to that of the United States with all that such co-operation implies in the air, on the sea, all over the globe and in science and in industry, and in moral force, there will be no quivering, [...]. (SP)

Повтор сполучника “**and**” не лише упорядковує, ритмізує висловлювання. У порівнянні з асиндетоном, полісиндетон створює враження збільшення кількості подій, діючих осіб, ущільнення сюжетного часу. Крім того, полісиндетон надає промовам Черчилля деяку високопарність та помпезність.

It is nothing less than the safety and welfare, the freedom and progress, of all the homes and families of all the men and women in all the lands. And here I speak particularly of the myriad cottage or apartment homes where the wage-earner strives amid the accidents and difficulties of life to guard his wife and children from privation and bring the family up the fear of the Lord, or upon ethical conceptions which often play their potent part. (SP)

На синтаксичному рівні для мовної особистості Вінстона Черчилля характерна інверсія:

Never in the field of human conflict was so much owed by so many to so few. (F)

У даному прикладі барвистість інверсії посилюється антитезою *by so many to so few*.

Інколи за допомогою інверсії Черчилль говорить про зміни настрою у суспільстві:

Very different is the mood today. (NGI)

Прем'єр-міністр використовує розгорнуті речення з уточненнями і повторами, що надає його висловлюванням характер публіцистичних есе:

Twice in our own lifetime we have seen the United States, against their wished and their traditions, against arguments, the force of which it is impossible not to comprehend, twice we have seen them drawn by irresistible forces, into these wars in time to secure the victory of the good cause, but only after frightful slaughter and devastation have occurred. Twice the United State has had to send several millions of its young men across the Atlantic to find the war; but now war can find any nation, wherever it may dwell between dusk and dawn. (SP)

Разом з тим, розгорнуті речення у виступах прем'єр-міністра чергуються з простими реченнями, а це надає промова певну ритмічність та постійно тримає увагу слухача:

We cannot tell what lies ahead. It may be that even greater ordeals lie before us. We shall face whatever is coming to us. (F)

Використання анафори в промовах Черчилля реалізує стратегію кооперації через тактику звернення до емоцій адресата:

We must not underrate the gravity of the task which lies before us or the temerity of the ordeal, to which we shall not be found unequal. We must expect many disappointments, and many unpleasant surprises, [...]. (WS)

Every morn brought forth a noble chance, And every chance brought forth a noble knight, deserve our gratitude, as do all the brave men who, [...]. (WSF)

Прем'єр-міністр веде діалог з аудиторією і деякі з його реплік носять характер рамочних конструкцій:

The task which lies before us immediately is at once more practical, more simple and more stern. I hope - indeed I pray - that we shall not be found unworthy of our victory if after toil and tribulation it is granted to us. For the rest, we have to gain the victory. That is our task. (F)

Характеризуючи лексику промов Черчилля, слід відзначити превалююче використання військової лек-

сики. Тексти насичені інформацією про хід військових дій, успішні та провальні операції, альянси, можливі перспективи та подальші плани уряду у розробці стратегій на перемогу у війні. Численні слова військової тематики (*division, armies, command, air forces, heavy attack, to capitulate, operations, corps, allied troops, battle, to fire, cannon, armoured, artillery, bomb, soldiers, ammunition, etc.*) перегукуються з негативно забарвленими іменниками для позначення поняття ‘загроза’, ‘небезпека’, ‘нещастя’: *menace, danger, peril, devastation, miseries, ordeal, pestilence, disaster, horror, loss, malignancy, misfortune, privation, suffering, sacrifice, poverty, hunger, distress, aggression, tyranny, slaughter.*

Найчисельнішим за кількістю вживання є слово **war** (80 слововживань, далі СВ). Часто воно зустрічається у таких нейтральних словосполученнях, як *to conquer in war* (SP), *to enter the war* (F), *to bring the war to a speedy end* (F), *in time of war* (F), *the war is in its earlier stage* (F), *war aims* (F), *defensive war* (WSF), *prisoners of war* (F). Однак у більшості випадків слово є частиною стилістично забарвлених фраз, які переважно несуть негативне значення: *the curse of war swoops down upon people* (SP); *horror and miseries of another war* (SP); *dangers of war* (SP); *the storms of war may blow* (WS); *to turn the tide of the world war by prowess* (F); *German war power lay shattered and pulverized at home* (F). Черчилль називає війну *marauder*, підкреслюючи тим самим її нищівні наслідки:

To give security to these countless homes, they must be shielded from two gaunt marauders, war and tyranny (SP).

Ворог у промовах Черчилля постає у декількох іпостасях. Перш за все, це часто вживане слово **enemy** (22 СВ). Таке обезличування семантично позбавляє ворога будь-яких характеристик та рис, властивих людській істоті, натомість створює потужне вороже ставлення до противника. Аби підсилити концепт ворога та підкреслити серйозність загрози, яку він несе, Черчилль часто вживає слово **enemy** у поєднанні з негативними іменниками, при цьому об'єктивно оцінюючи сили ворога: *enemy attacked on all sides with great strength and fierceness* (WSF); *larger number of enemy* (WSF); *ingenuity of aggression, which our enemy displays* (WSF); *unmeasured menace of the enemy* (NGI); *apparently overwhelming might of enemy* (NGI); *greater efforts will be made by the enemy* (F); *enemy is far more numerous than we are* (WSF), etc.

Черчилль також називає ворогів на ім'я: **Nazi(s)** (14 СВ) та **the Germans** (7 СВ). Він надає ворогу обличчя, сповнене загрози, вводячи ці терміни у фрази з дуже негативною конотацією: *pestilence of Nazi tyranny* (WS); *shattering of Nazi power* (F); *attack of a Nazi power* (F); *since the Germans drove the Jews out* (F); *the Germans use these commodities to help them to bomb our women and children* (F); *war-making structure of the Nazi power* (WSF); *all the odious apparatus of Nazi rule* (WSF); *target for Nazi bomb* (WSF).

Надзвичайно яскравим є оказіоналізм Черчилля **Nazidom**. Наголошуючи на невпинному розповсюдженню фашизму по світу, прем'єр-міністр одночасно підкреслює непорушність та рішучість Британської імперії у боротьбі з ним:

I say it also because the fact that the British Empire stands invincible, and that Nazidom is still being resisted, [...]. (F)

У порівнянні з частим вживанням безликого **enemy**, Гітлер згадується на ім'я лише 8 разів, з них у половині випадків Черчилль вживає псевдо-поважне **Herr Hitler**, яке звучить досить саркастично: *Herr Hitler has a plan for invading British Isles* (WSF); *the other countries,*

which Herr Hitler has invaded (F); Herr Hitler proclaimed a strict blockade of the British Island (F); Hitler is sprawled over Europe (F).

На протривагу негативному образу ворога постає героїчний та незламний образ Британської нації. Слова **nation** (11 СВ) та **people** (20 СВ) у поєднанні з позитивними прикметниками відроджують віру людей у власні сили: *The British nation and the British Empire finding themselves alone, stood undismayed against disaster (F); because we are the most united of all the nations (F); our people are united and resolved (F); that ever-fresh resilience which renews the strength and energy of people in long, doubtful and dark days (WS); Our supreme task and duty is to guard the homes of the common people from the horrors and miseries of another war (SP).*

Щоб аудиторія у повній мірі усвідомила, що необхідно акумулювати усі сили у боротьбі проти ворога, Черчилль також активно користується концептом 'ми проти них' (us vs. them), часто порівнюючи сили Германських та Британських армій та сили самих країн:

The enemy is, of course, far more numerous than we are. But our new production already, as I am advised, largely exceeds his, and the American production is only just beginning to flow in (F).

It must also be remembered that all the enemy machines and pilots which are shot down over our Island, or over the seas which surround it, are either destroyed or captured; whereas a considerable proportion of our machines, and also of our pilots, are saved, and soon again in many cases come into action (F).

Since the Germans drove the Jews out and lowered their technical standards, our science is definitely ahead of theirs (F).

Вживання інших займенників також відіграє велику роль. У своїх промовах Черчилль використав займенник першої особи множини **we** 224 рази, **our** 152 рази, **I** 135 разів. Це значно скорочує дистанцію між прем'єр-міністром та слухачами, переконуючи їх, що вони роблять одну справу та переслідують спільну мету.

Промови Черчилля насичені різноманітними стилістичними фігурами мови. Так, повтори покликани створити потужний емоційний ефект. Часто використовуючи повтори, Черчилль тим самим демонструє свої почуття та виказує свої ідеї, наголошуючи на особливо важливих речах. Повтор у назві однієї з його промов "**Never Give In, Never, Never, Never**" дуже виразний, надихаючий та яскравий:

I am addressing myself to the School - surely from this period of ten months this is the lesson: never give in, never give in, never, never, never, never-in nothing, great or small, large or petty - never give in except to convictions of honour and good sense. Never yield to force; never yield to the apparently overwhelming might of the enemy (NGI).

Знаходимо й інші приклади повтору:

We shall go on to the end, we shall fight in France, we shall fight on the seas and oceans, we shall fight with growing confidence and growing strength in the air, we shall defend our island, whatever the cost may be, we shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills;[...] (WSF).

Велика кількість яскравих образів постає в уяві слухача через сприйняття метафор, якими також багаті промови Черчилля.

A shadow has fallen upon the scenes so lately lighted by the Allied victory (SP); The German eruption swept like a sharp scythe around the right and rear of the armies of the north (WSF); What a cataract of disaster has poured out upon us since then (F);[...] but no one would listen and one by one we were all sucked into the awful whirlpool (SP); and the navy, using nearly 1,000 ships of all kinds, carried over 335,000 men, French and British, out of the jaws of death and shame, [...] (WSF); Here are the title deeds of freedom which should lie in every cottage home (SP); From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic an iron curtain has descended across the Continent (SP).

У промовах знаходимо багато прикладів антитези, наприклад *ups and downs, short and long, triumph and disaster, great and small, large and petty, dark days and great days (NGI)*. Деякі з них (*ups and downs*) описують жакливі характер війни, інші (*great and small, large and petty*) вживаються для вираження наміру Британців битися до перемоги. Є й такі (*dark days and great days*), що покликани підбадьорити аудиторію не втрачати надію перед лицем труднощів. Зустрічаємо цілі уривки, наповнені антитезою.

We must make sure that its work is fruitful, that it is a reality and not a sham, that it is a force for action, and not merely a frothing of words, that it is a true temple of peace in which the shields of many nations can some day be hung up, and not merely a cockpit in a Tower of Babel.(SP)

Часто Черчилль вживає о своєму мовленні цитати, як то рядки з Біблії, прислів'я та приказки, висловлювання відомих особистостей.

In my father's house are many mansions (Іоан 14:2) (SP); Prevention is better than the cure (прислів'я)(SP); Another lesson I think we may take, [...], is that appearances are often very deceptive (Езон), and as Kipling well says, we must "...meet with Triumph and Disaster. And treat those two impostors just the same" (NGI).

Отже, особливості мовної особистості Вінстона Черчилля визначаються, перш за все, специфікою посади та специфікою самого часу перебування на посаді. Саме ці фактори визначають зміст висловлювань прем'єр-міністра та форму їх мовленнєвої презентації. Велика кількість слів військової лексики пояснюється необхідністю інформувати народ про хід воєнних дій, а вміле володіння цією лексикою характеризує Черчилля як компетентну та стратегічно обізнану у ході війни людину. Часте цитування вказує на обізнаність та високий інтелектуальний рівень. Стилістичні засоби, які вживає у своїх промовах Черчилль, не лише привертають увагу та підбадьорюють, але й переконують. Черчилль використовує дуже потужну та дещо помпезну мову, але оскільки він не лише підкреслює силу Великобританії, але визнає її слабкості та об'єктивно оцінює сили ворога, його слова повністю викликають довіру.

Мовна особистість Вінстона Черчилля є надзвичайно багатогранною, і перспективи її дослідження вбачаємо у вивченні системи мотивів, цілей, комунікативних ролей, стратегій і тактик, якими вона керується.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Алюнина О.Г. Понятие речевого портрета в современных лингвистических исследованиях / О.Г. Алюнина // <http://koledj.ru/docs/index-2745.html>

Alyunina O.G. Ponyatiye rechevogo portreta v sovremennykh lingvisticheskikh issledovaniyakh [The concept of speech

- portrait in modern linguistic studies] / O.G. Alyunina // <http://koledj.ru/docs/index-2745.html>
2. Воробьев В.В. Языковая личность и национальная идея / В.В. Воробьев // Народное образование. – 1998. – №5. – С. 25-30.
Vorob'yev V.V. Yazykovaya lichnost' i natsional'naya ideya [Linguistic personality and national idea] / V.V. Vorob'yev // Narodnoye obrazovaniye. – 1998. – №5. – S. 25-30.
3. Гордеева М.Н. Речевой портрет и способы его описания / М.Н. Гордеева // <http://www.hqlib.ru/st.php?n=101>
Gordeyeva M.N. Rechevoy portret i sposoby yego opisaniya [Speech portrait and the ways of its description] / M.N. Gordeyeva // <http://www.hqlib.ru/st.php?n=101>
4. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М., 2002. – 264 с.
Karaulov YU.N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost' [Russian language and linguistic personality] / YU.N. Karaulov. – M., 2002. – 264 s.
5. Романова Т.В. Коммуникативный имидж и речевой портрет современного политика / Т.В. Романова // http://journals.uspu.ru/i/inst/ling/ling27/ling_27_10.pdf
Romanova T.V. Kommunikativnyy imidzh i rechevoy portret sovremennogo politika [Communicative image and the speech portrait of a modern politician] / T.V. Romanova // http://journals.uspu.ru/i/inst/ling/ling27/ling_27_10.pdf
6. <http://www.nationalchurchillmuseum.org/winston-churchills-speeches.html>

Lunova O.V. Linguistic means of expression of Winston Churchill's linguistic personality

Abstract. The present article examines phonetic and morphological, syntactic and lexical- semantic features of linguistic identity of Winston Churchill. Analyzing the discourse of British Prime Minister the author determines characterized by features of syntax, morphology, determines the prevailing vocabulary of his speeches, the verbalization of an enemy image and the British nation, stylistic figures of Churchill's speeches.

Keywords: *discourse, linguistic personality, politician, lexical and semantic features, stylistic means, syntax.*

Лунёва О.В. Лингвистические средства выражения языковой личности Уинстона Черчилля

Аннотация. В предлагаемой статье рассматриваются фонетико-морфологические, синтаксические и лексико-семантические особенности языковой личности Уинстона Черчилля. Анализируя дискурс премьер-министра Великобритании 40х годов, характеризуются особенности синтаксиса, морфологии, определяется преобладающая лексика его речей, способы вербализации образа врага и образа британской нации, стилистические фигуры речи, которыми насыщены выступления Черчилля.

Ключевые слова: *дискурс, языковая личность, политик, лексико-семантические особенности, стилистические средства, синтаксис.*